

Πρόλογος τέταρτης έκδοσης

Η εξάντληση των αντιτύπων της τρίτης έκδοσης του παρόντος βιβλίου και η ανάγκη ενημέρωσής του με τα νεότερα πορίσματα της επιστήμης του δικαίου της συναλληλαγματικής και τις αποφάσεις της νομολογίας όλων των δικαστηρίων αποτελούν τους λόγους για την τέταρτη έκδοση. Η παρούσα έκδοση είναι βελτιωμένη και ποικίλα τμήματα της ύλης του «Δικαίου της Συναλληλαγματικής» υποβλήθηκαν σε νέα επεξεργασία. Ανταποκρίνεται στις εξελίξεις της νομολογίας και της θεωρίας που μεσοδήλβσαν από την προηγούμενη έκδοση του έργου. Εμπλουτίζει την ύλη με όλες τις νέες απόψεις, που διατυπώθηκαν στη νομολογία και στη θεωρία του δικαίου της συναλληλαγματικής. Διευκολύνει ουσιωδώς τους χρήστες του βιβλίου με την πληρέστερη οργάνωση της ύλης και την μεταφορά των παραπομπών σε υποσημειώσεις. Και η παρούσα έκδοση γίνεται πολύτιμο βοήθημα για τον νομικό της πράξης. Αντιμετωπίζει όλα τα καθημερινά προβλήματα της δικαστηριακής πράξης από την έκδοση και την κυκλοφορία της συναλληλαγματικής μέχρι και τη δικαστική ενάσκηση όλων των αξιώσεων που απορρέουν από τον τίτλο. Στο Μέρος Γ' αναπτύσσονται ειδικότερα η αίτηση έκδοσης διαταγής πληρωμής, η διαδικασία πιστωτικών τίτλων και αμφότερες οι ανακοπές.

Ευχαριστίες οφείλονται στον εκδότη Π.Ν.Σάκκουλα, την υπεύθυνη της φωτοσύνθεσης Διαμάντω Χαλιβατζόγλου και στην γραφίστρια Χάρης Νικολοπούλου, που με ιδιαίτερη φροντίδα επιμελήθηκαν και την παρούσα έκδοση.

Αθήνα Δεκέμβριος 2010

Ι.Π.Μ.

ΜΕΡΟΣ Α΄

I. Εισαγωγή

Διάγραμμα της ύλης

1. Συναλλαγματική και σύγχρονο δίκαιο αξιογράφων
2. Δημιούργημα εμπορικών συναλλαγών
3. Ερμηνεία του Ν. 5325/32
 - α. Στενή ερμηνεία
 - β. Αναζήτηση δικαίου συναλλαγματικής
 - γ. Προβάδισμα δικαίου συναλλαγματικής
 - δ. Κανόνες του κοινού δικαίου
 - ε. Διεθνής συναλλαγματική
4. Ικανότητα προς ανάληψη υποχρέωσης
 - α. Ο περιορισμένα ικανός
 - β. Πλήρης ανικανότητα ανηλικού
 - γ. Ικανότητα προς απόκτηση δικαιώματος
 - δ. Αναγκαία διάκριση

1. Συναλλαγματική και σύγχρονο δίκαιο αξιογράφων

Η συν/κή (cambium) αποτελεί αξιόγραφο, πράγμα που σημαίνει, πρώτον, ότι η κατοχή του εγγράφου είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την άσκηση του “ενσωματωμένου” δικαιώματος, και, δεύτερον, ότι η κατοχή του τεκμαίρει το κατά το ουσιαστικό δίκαιο δικαίωμα του κατόχου επ’αυτού:

α. Το δίκαιο των αξιογράφων στην Ελλάδα ρυθμίζεται με πληθώρα διατάξεων, οι οποίες περιέχονται σε διάφορα νομοθετήματα της εν γένει ισχύουσας νομοθεσίας και οι οποίες ευρίσκονται, είτε σε ιδιαίτερες ρυθμίσεις για ορισμένο ή ορισμένα είδη αξιογράφων, όπως π.χ. είναι ο νόμος 5325/1932 για τη συν/κή και το γραμμάτιο εις διαταγήν και ο νόμος 5960/1933 για την επιταγή, είτε περιέχονται σε άλλα γενικότερα νομοθετήματα και κωδικοποιήσεις, όπως π.χ. είναι τα άρθρα 876-887, 888-900 ΑΚ, άρθρα 68, 76-86 ν.δ. 17.7.1923 «περί ειδικών διατάξεων επί ανωνύμων εταιρειών», άρθρα 168-173 ΚΙΝΔ περί θαλάσσιας φορτωτικής, άρθρα 850-866 ΚΠολΔ. Οι διατάξεις αυτές περιέχουν, όχι γενικούς κανόνες για το αξιογραφικό δίκαιο, αλλά κανόνες για ορισμένη κατηγορία αξιογράφων ή ρυθμίζουν ιδιαίτερα ζητήματά τους¹.

β. Ενόψει της κατάστασης αυτής της ελληνικής νομοθεσίας, η επιστήμη του δικαίου των αξιογράφων, παράλληλα με την ερμηνεία των παραπάνω διάσπαρτων διατάξεων, επιφορτί-

1. Βλ. όμως σχετικά τα άρθρ. 228 επ. ΣχεδΕΚ. Για τις διατάξεις αυτές βλ. αναλυτικά *Ε. Γκολογκίνα-Οικονόμου*, Αξιόγραφα στον κομιστή και σε διαταγή (άρθρα 243-261 ΣχεδΕΚ), Αρμεν 1996, 430 επ.· *Κιάντου-Παμπούκη*, Δίκαιο Αξιογράφων, 5η έκδ., σελ. 6 επ.

ζεται με το έργο της συστηματοποίησης των διατάξεων αυτών και της επεξεργασίας βασικών αρχών για τη, δημιουργία και τη σχέση του δικαιώματος από τον τίτλο με το έγγραφο καθώς και για την άσκηση (και τη μεταβίβασή) του. Η συμβολή του δικαίου της συν/κής στο έργο αυτό της επιστήμης υπήρξε ανέκαθεν αποφασιστική, διότι από πολύ νωρίς η συν/κή έτυχε λεπτομερούς νομοθετικής ρύθμισης, ενώ στην επιστήμη ο κλάδος αυτός του δικαίου γνώρισε μια σε βάθος επεξεργασία. Έτσι εξηγείται το γεγονός ότι, σε ρυθμίσεις των κατ' ιδίαν αξιολογίων, γίνεται συχνά παραπομπή στις διατάξεις του νόμου περί συν/κής. Τούτο πράττει π.χ. ρητώς το άρθρο 80 του ν.δ. 17.7.1923 περί ειδικών διατάξεων επί ανωνύμων εταιρειών.

γ. Από συστηματική άποψη, η συν/κή ανήκει στις τριγωνικές ή εκταξιακές σχέσεις, οι οποίες στο ισχύον δίκαιο είναι και τριμερείς. Προήλθε από την αστική έκταξη (ΑΚ 876 επ.), η οποία, αντίθετα προς το αστικό χρεωστικό “ομόλογο” (ΑΚ 873), έχει επίσης αξιολογικό χαρακτήρα και αποτελεί τον βασικό τύπο εκταξιακής έννομης σχέσης, πάνω στον οποίο στηρίχθηκαν και άλλες σύγχρονες μορφές ειδικών εκταξιακών εννόμων σχέσεων. Ως έκταξη η συν/κή περιέχει διπλή εξουσιοδότηση. Με την εγχείρισή της, ο μὲν λήπτης εξουσιοδοτείται να εισπράξει το αναγραφόμενο ποσό από τον πληρωτή στο όνομά του, ο δε πληρωτής να καταβάλει το ποσό αυτό στον λήπτη. Η αστική έκταξη αποτελεί τη βασική μορφή της συν/κής και η ρύθμισή της (ΑΚ 876 επ.) αποτελεί τη βάση για τη ρύθμιση του ισχύοντος δικαίου περί συν/κής². Σκοπός των *stricto sensu* εκταξιακών εννόμων σχέσεων είναι η δια μέσου τρίτου καταβολή μιας παροχής, της οποίας το περιεχόμενο κατ' ανάγκη ορίζεται στη βασική σχέση. Η συμμετοχή του τρίτου (εδώ: πληρωτή) αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό των σχέσεων αυτών και ουσιώδες στοιχείο τους. Τριγωνική παραμένει η έννομη σχέση της συν/κής και όταν, σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, οι ιδιότητες των κατά νόμο (τριών) προσώπων της συναντώνται σε δύο ή και σε ένα πρόσωπο. Τούτο, διότι η σύμπτωση δύο ή όλων των ιδιοτήτων των προσώπων της συν/κής δεν επιφέρει από νομική άποψη σύγχυση των κατά νόμο διαφορετικών ιδιοτήτων τους, αλλ' έχει για τον τίτλο κυρίως οικονομική σημασία³.

δ. Με την έκταξη του ΑΚ εγχειρίζεται στον κατονομαζόμενο λήπτη έγγραφο, το οποίο περιέχει διπλή εξουσιοδότηση, ήτοι μία (πρώτη) προς αυτόν να εισπράξει στο όνομά του την παροχή των χρημάτων ή άλλων αντικαταστατών πραγμάτων από τον εκτασσόμενο και μίαν δεύτερη προς τον τελευταίο να καταβάλει την παροχή στον λήπτη για λογαριασμό του εκτάσσοντος (ΑΚ 876). Όπως ακριβώς συμβαίνει με τον εκδότη στη συν/κή, έτσι και στην έκταξη του ΑΚ, ο εκτάσσων επιδίδει την δια μέσου ενός τρίτου (*sc.* εκτασσόμενου) καταβολή της παροχής, της οποίας το περιεχόμενο ορίζει ο ίδιος στο καταρτιζόμενο έγγραφο. Παρά τις ομοιότητες αυτές, η συν/κή εμφανίζει ουσιώδεις διαφορές από την έκταξη του ΑΚ και τις

2. Βλ. αντί πολλών *Τσιριντάνη*, Ο θεσμός της εκτάξεως εν τω Σχεδίω του Αστικού Κώδικος, ΕΕΝ Δ(1937), 149 επ. *Αναστασιάδη*, Πιστ. τίτλ., Ι, §§ 12 τετράκις, σελ. 68 επ. *Γκόφα*, Συναλλαγματική του 1705 από το τοπικό ιστορικό αρχείο Κεφαλληνίας, εις Αφιέρωμα εις Α. Λουκόπουλο, 1993, σελ. 103 επ.

3. Βλ. όμως *Γεωργακόπουλο*, Εγχειρ. ΕμπΔ, τόμ. 2 τεύχ. 1, 1985, § 15 Ι, 2 σελ. 146.

Εισαγωγή

εν γένει εκταξιακές σχέσεις, πράγμα που επηρεάζει και την εφαρμογή των διατάξεών τους στη συν/κή (ΑΚ 876 επ.)⁴.

ε. Η έννοια του αξιογράφου είναι δημιούργημα της επιστήμης του δικαίου και εξυπηρετεί τη συστηματοποίηση και οριοθέτηση των εγγράφων αυτών από συγγενή τους έγγραφα. Σε όσες δε περιπτώσεις χρησιμοποιείται από το νόμο, η έννοιά του δεν ορίζεται σ' αυτόν. Κατά την κρατούσα άποψη, το "αξιόγραφο" είναι έγγραφο, το οποίο "ενσωματώνει" δικαίωμα του ιδιωτικού περιουσιακού δικαίου, κατά τέτοιο τρόπο, ώστε για την άσκησή του (που περιλαμβάνει και τη μεταβίβαση) να απαιτείται (και κατά κανόνα να αρκεί) η κατοχή του εγγράφου. Το εν λόγω δικαίωμα είναι ενοχικό, εμπράγματο ή δικαίωμα συμμετοχής και ο δεσμός του με το έγγραφο γίνεται χαρακτηριστικός για τα αξιόγραφα ("αξιογραφικός" δεσμός). Τα (επί και εκ του τίτλου) δικαιώματα διατηρούν την ανεξαρτησία μεταξύ τους, όμως συνενώνονται ("συνυπάρχουν") για να υπηρετήσουν συγκεκριμένους οικονομικούς σκοπούς και λειτουργίες. Η δημιουργία δικαιώματος και "αξιογραφικού" δεσμού διακρίνει τα αξιόγραφα από άλλα όμοια έγγραφα, όπως είναι τα έγγραφα απόδειξης και νομιμοποίησης (π.χ. τα εισπητήρια κινηματογράφου ή θεάτρου, οι αποδείξεις φύλαξης αποσκευών, οι αριθμοί ιματιοφυλακείων, το ομόλογο του ΑΚ, οι αποδείξεις της μερίδας συμμετοχής κατ' άρθρο 27 § 2 ν. 3190/1955) και το χαρτονόμισμα. Το τελευταίο ενσωματώνει μεν δικαίωμα, όμως, ως υποκατάστατο του εθνικού νομίσματος, αποκτά αναγκαστική κυκλοφορία και συνιστά υποχρεωτικό μέσο εξόφλησης των υποχρεώσεων⁵. Οι ιδιότητες αυτές δεν συναντώνται στα αξιόγραφα. Βασική συνέπεια του εν λόγω "αξιογραφικού" δεσμού είναι η αρχή της ενότητας της μεταβίβασης των δικαιωμάτων: Η μεταβίβαση του εκ του τίτλου δικαιώματος ενώνεται με τη μεταβίβαση του επί του τίτλου δικαιώματος και αντιστρόφως⁶.

στ. Η παραπάνω έννοια χαρακτηρίζει τα "αξιόγραφα" υπό ευρεία έννοια και διαστέλλεται σαφώς από τα "αξιόγραφα" υπό στενή έννοια, τα οποία εκτός από το προαναφερθέν στοιχείο της "ενσωμάτωσης" φέρουν και πρόσθετα στοιχεία, όπως π.χ. είναι η αρχή της αυτοτέλειας και του αναπιδόδου του «ενσωματωμένου» δικαιώματος, η αρχή του καθορισμού της ύπαρξης και του περιεχομένου του δικαιώματος από το κείμενο του εγγράφου (γραμματοπάγεια, *letteralita*), η αρχή της αυτοτέλειας των υπογραφών και η αρχή της αυτονομίας της νομικής θέσης του κομιστή. Οι αρχές αυτές ενισχύουν σημαντικά την ικανότητα του "ενσωματωμένου" δικαιώματος προς κυκλοφορία, αφού συμβάλλουν στην αποπροσωποποίηση του, πράγμα που στην πράξη έχει ως συνέπεια η μεταβίβασή του να ακολουθεί όμοιους κανόνες με τους περί μεταβιβάσεως του εμπραγμάτου δικαιώματος⁷. Στα υπό στενή έννοια αξιόγρα-

4. Βλ. ΑΚ 876 επ. Βλ. ενδεικτικά *Λιακόπουλο*, εις Γεωργιάδη/ Σταθόπουλου ΑΚ, άρθρα 876 επ.· *Μάρκου*, Εγχειρ.ΕΔ, τ.2, σελ. 107 επ., 112 επ.

5. Βλ. *Μάρκου*, Το γραμματόσημο ως υποκατάστατο του χρήματος, Χρ.Δ 2005, 782· *Παμπούκη*, Η αξιογραφική ενσωμάτωση μπροστά στη σύγχρονη τεχνολογία, Επισκ.ΕΔ 2007, 679.

6. Βλ. *Μάρκου*, Η προστασία του οφειλέτη της συν/κής κατά το ουσιαστικό δίκαιο, τεύχ. α', 1996, σελ. 117 επ., 126 επ., 138 επ.

7. Βλ. *Μάρκου*, Η προστασία του οφειλέτη ό.π., σελ. 126 επ., 182 επ.